

Sokratik Sorgulamaya Dayalı Eleştirel Okuma Etkinliklerinin İleri Okuma Farkındalığına Etkisi ve Yazma Becerisi ile İlişkisi

The Effect of Socratic Inquiry-Based Critical Reading Activities on Advanced Reading Awareness and Its Relationship with Writing Skills

UĞUR ÖZBİLEN 
Independent Researcher

AHMET ZEKİ GÜVEN 
Akdeniz University

Received: 11.01.2025 | Accepted: 25.03.2025

Abstract: The purpose of the study is to see the effect of critical reading activities based on Socratic questioning on 7th grade students' advanced reading comprehension and to determine the effect of this process on writing skills. An exploratory mixed design was preferred as the mixed design in the study. There were 30 students in the experimental group and 29 students in the control group. An 8-week application was conducted with the students in the experimental group in the context of critical reading activities based on Socratic questioning. At the end of this application, a pretest was administered to the experimental and control groups. In the post-test phase, the pre-test procedures were repeated and quantitative data were collected from the students. As a result of the data, it was concluded that in the experimental group, Socratic inquiry-based critical reading activities had a descriptive and statistical impact on students' advanced reading awareness. In the control group, a descriptive difference was obtained, but this difference was not significant. As a result of the tests of writing skills in both groups, it was concluded that there was a descriptive and statistical difference and that the writing score increased.

Keywords: Socratic questioning, critical reading, advanced reading awareness, writing.

✉ Uğur Özbilen
Bağımsız Araştırmacı
Türkiye | ozbilenugur@gmail.com

✉ Ahmet Zeki Güven
Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
07070, Antalya, Türkiye | ahmetzekiguven@hotmail.com



Giriş¹

Günümüzde farklı alanlardaki hızlı değişim, bireyin olaylar üzerinde daha fazla düşünmesini ve kendi fikirlerini ortaya koyup çıkarımlar yapmasını gerektirmektedir. Bireyin bunu gerçekleştirebilmesi için eleştirel bir perspektife sahip olması ve düşündüklerini bu doğrultuda yapılandırması gerekmektedir. Çünkü bu kavramlar birbiriyle ilişkilidir ve birbirlerini tamamlayıcı fonksiyona sahiptirler (Lewis vd., 2006). Eleştirel düşünme, sınırlı bakış açısını değiştirmeyi; bireyin kendisini, fikirlerini ve yakın çevresini sorgulayarak daha iyi anlamasına imkân veren bir düşünme biçimi olarak değerlendirilebilir (Başoğlu & Mutlu, 2012). Eleştirel okuma ise düşüncüyü geliştirmek için metni ve metindeki düşünceleri analiz etme ve değerlendirme biçiminde ele alınmıştır (Paul & Elder, 2008). Eleştirel düşünme ve bakabilme becerisi kişiye yaşadığı problemlere, içinde bulunduğu durumlara farklı bakış açısıyla yaklaşabilme ve okuma yeterliliği kazandırmada oldukça etkilidir. Bireylerin de yeni dünya düzenindeki yaşam kriterlerine uyum sağlayabilmeleri ve bu ortamda başarılı olmaları için bu becerilere sahip olmaları gerekmektedir (Karasakaloğlu & Bulut, 2012). Bu durum doğrultusunda bireyden ulaşılması istenen demokrasi seviyesi, entelektüel olabilmesi ve karşılaştığı problemlere karşı doğru davranış geliştirmesi de eleştirel okuryazarlıkla ilgilidir (Pirozzi, 2003; Shor, 1999). Özdemir (2018) eleştirel okuryazarlığın temel özelliklerinin yargılama/sorgulama ve akıl aracılığıyla bir yargıya varma olarak açıklamıştır. Ek olarak da eleştirel okumanın bireyi özgürleştirdiğini vurgulamıştır.

Eleştirel okuma bireyin sahip olduğu belirsiz düşünceleri açıklığa kavuşturarak netleştirme noktasında da önemli bir beceridir. Eleştirel okuma ile ilgili olan bir diğer temel kavram da eleştirel düşünmedir. Eleştirel okuma bir metinde bulunan düşüncüyü fark etmekle ilgili iken eleştirel düşünme bu bulunan fikirlerin değerlendirilmesidir (Lewis vd., 2006; Özonat, 2018). Bu bilgi doğrultusunda bu iki kavramın birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir.

Eleştirel okuma kişinin zihinsel üretim etkinliği aracılığıyla sorular üretmesine de imkân sağlar. Ayrıca bu becerinin işlem sürecinde karmaşık

¹ Sokratik Sorgulamaya Dayalı Eleştirel Okuma Etkinliklerinin İleri okuma Farkındalığına Etkisi ve Yazma Becerisi ile İlişkisi” adlı doktora tezinden yararlanılarak üretilmiştir.



işlemlerin bir arada yapılması sebebiyle bireye karmaşık durumları çözme ve çözümleme becerisi de kazandırır. Öztürk vd. (2012) eleştirel okuma konusunda yeterli gelişimi sağlamayan bireylerin yazıdaki olgu ve fikirleri tam olarak analiz edemeyeceklerini ve bu durumun yanlış öğrenmelere neden olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca eleştirel okuma becerisi, okunan metin ile daha önceki okunanlar arasında değerlendirme yapma ve bağlantı kurma imkânı sunduğunu da ortaya koymuşlardır. Bu işlemler gerçekleştirilirken de geçmişte öğrenilenler bugün öğrenilenleri kolaylaştırmakta ve daha sonra öğrenileceklerle alt yapı oluşturmaktadır (Aşılıoğlu, 2008). Bununla beraber birey edindiği bilgilerin doğruluğunu denetleyebilmektedir.

Eleştirel Okuma ve Metinler

İletişim becerilerinin öğretiminde metinler en önemli materyallerin başında gelmektedir. Metinler belirlenen beceri ve amaçlara göre temel öğretim materyalleri olarak kabul edilir (Nuhoglu vd., 2008). Bu metinler kullanılarak yapılan alıştırmalar ve etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeleri sağlanmaktadır. Günümüz eğitim ortamında ders kitapları en çok kullanılan materyallerdir (Bayraktar, 2015; Hirschfelder vd., 1999), buradan hareketle bu kitaplardaki metinlerin de önemli olduğu fikrine ulaşılmaktadır (Bulut & Orhan, 2012). Bu nedenle bu kitaplardaki metinlerin eleştirel bakış açısını ortaya çıkaracak nitelikte olmaları gerekmektedir. Bununla beraber de bu konudaki becerilere sahip öğretmenlerin de yetiştirilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda yeterli becerilere sahip öğretmen hem materyallerin tasarlanmasında hem de becerinin edindirilmesinde başarılı olacaktır.

Sokratik Sorgulama

Sokratik sorgulama konusuna gelindiğinde ise bu konu M.Ö.400'lerde yaşamış Yunan filozofu Sokrates'e dayandırılmakta ve çevresindekilerle yaptığı soru-cevap tartışmalarından hareketle ortaya çıktığı bilinmektedir (Aydın, 2001). Literatür incelendiğinde bu yöntem Sokratik sorgulama ve Sokratik tartışma gibi farklı isimlerle kendisine yer bulmuştur. Araştırma genelinde Sokratik sorgulama biçiminde kullanılmıştır. Bu yöntemde ana hedef zihinde gömülü olan bilgileri sorgularla ortaya çıkarmak ve bu bilgilerin öğrenciye benimsetilmesini sağlayarak öğrenme seviyesini artırmaktır (Maxwell, 2009'dan akt. Kanat, 2020). Bu yöntemi diğer yöntemlerden ayıran temel fark bilgileri sorularla aktarmaktır (Garlikov, 2001'den akt.



(Kanat, 2020). Soru sorma bireyi düşündürme konusunda teşvik etmesi bakımından etkili bir yöntem olarak ön plana çıkmaktadır (Doğanay & Ünal, 2006; Sönmez, 2020). Bunun ana nedeni ise düşünme işleminin sorular aracılığıyla başlamasıdır. Bilimin ortaya çıkışına bakıldığında da sorularla ortaya çıktığı ve bu yolla müstakil bilim dalı oldukları bilinmektedir (Paul ve Elder, 1998'den akt. (Bozer & Kurnaz, 2016).

Bu yöntemin eğitim ortamında tercih edilmesindeki temel sebep konuyu veya problemi analiz edip öğrenme becerisi kazandırmasıdır. Bu beceriye sahip birey karşılaştığı yeni bilgi, durum ve fikirlere eleştirel bakarak doğru bilgiye erişmeye çalışacaktır (Bozer & Kurnaz, 2016). Bireylerin düşüncelerini düzenlemeyi ve sorgulama aşamalarını analiz etmeyi öğretmesi de sunduğu katkılar arasındadır (Shaw, 2007).

Hem Türkiye’de hem de yurt dışında yapılmış çalışmalara bakıldığında eleştirel okuma (Altunsöz, 2016; Ives vd., 2020; Keyif, 2021; Marschall & Davis, 2012; Özensoy, 2011; Şen, 2009; Ünal, 2006; Van vd., 2022; Wilson, 2016), Sokratik sorgulama (Abidah, 2022; Aktaş, 2022; Boulter, 2010; Bül-bül Hüner, 2018; Emir vd., 2012; Jensen, 2015; Saleky, 2018) ve okuma-yazma ilişkisi (Karabay, 2012; Nair vd., 2021; Palmer, 2010; Teo, 2014; Uğur, 2018) konulu araştırmalar daha çok birbirinden bağımsız araştırmalar olarak değerlendirilmişlerdir.

Yazılı anlatım becerisinin eleştirel okuma ile ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Çalışmaların geneline bakıldığında eleştirel okuma ve eleştirel yazmanın beraber değerlendirildiği görülmüştür. Bununla beraber yukarıdaki çalışmaların tek desenle ele alındıkları ve birçoğunun nitel desenle desteklenmediği de tespit edilen bir diğer sonuçtur.

Ortaokul düzeyi öğrencilerin birçok açıdan gelişim gösterdikleri bir öğrenme düzeyidir. Bu dönemde öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlamak ve onlar için önemli olan becerilerle ilgili çalışmalar yapmak oldukça önemlidir. Bu fıkirden hareketle öğrencinin Sokratik sorgulamayı temele alan okuma becerisine sahip olması ve öğrendiklerine, okuduklarına ve duyduklarına eleştirel bir bakış açısıyla yorumlar yapması ve sonuç olarak da ortaya sentezlenmiş yeni fikirler koyması önem arz eden bir konudur.

Bu nedenle bu araştırmada eleştirel okuma aktivitelerinin ileri okuma farkındalığına etkisi ve yazılı anlatım becerisi ile ilişkisi araştırılmıştır. Bu problem doğrultusunda şu hipotezler test edilmiştir:



1. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin İOF ön test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (H₁).
2. Deney grubunda yer alan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (H₁).
3. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (H₁).
4. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin yazma ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (H₁).
5. Deney grubundaki öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (H₁).
6. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (H₁).
7. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin yazılı anlatım son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (H₁).

Araştırmanın Amacı ve Soruları

Bu çalışmadaki temel amaç Sokratik sorgulama temelli oluşturulmuş eleştirel okuma aktivitelerinin İOF'na etkisini ve yazılı anlatım ile arasında ilişki olup olmadığını araştırmaktır.

Bu temel amaçla beraber aşağıda yer alan sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Deney ve kontrol grubunun İOF ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney grubunda yer alan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları karşılaştırıldığında aralarında bir fark var mıdır?
3. Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları karşılaştırıldığında aralarında fark var mıdır?
4. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yazma ön test puanları karşılaştırıldığında aralarında fark var mıdır?
5. Deney grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım son test puanları karşılaştırıldığında bir farklılık var mıdır?
8. Deney grubunda yer alan öğrencilerin Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma uygulamalarına yönelik düşünceleri nelerdir?



YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada karma desen kullanılmıştır. Karma desenlerden de açım-
layıcı karma desen kullanılmıştır. Karma desenle yapılan çalışmalarda nitel
ve nicel desenlere birlikte yer verilmesi her iki araştırma türünün de avan-
tajlarından yararlanılmasını (Creswell, 2012) ve bir olgunun daha iyi anlaşıl-
masını sağlamaktadır (Gay vd., 2016). Karma desenli araştırmaların bir di-
ğer özelliği de araştırma sorusu/sorularının hem daha iyi anlaşılmasını hem
de sorunun detaylı bir şekilde cevaplanmasını sağlamaktır (Alkan vd., 2019).
Araştırmalarda karma desen kullanılmasının amaçları arasında çeşitleme,
bütünlüçilik, geliştirme, öncülük, genişleme, güvenirlilik, örneklendirme,
doğrulama ve keşfetme gibi gerekçeler yer almaktadır (Bryman, 2006'dan
akt. (Alkan vd., 2019). Bu hedeflerden hareketle bu desenin araştırmaya en
uygun desen olduğu düşünülmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın nicel çalışma grubu Antalya il merkezinde bir ortaokul-
daki 7. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu okulda basit seçkisiz yön-
temle bir deney bir de kontrol grubu belirlenmiştir. Kontrol grubunda 29,
deney grubunda ise 31 öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler “Ö1, Ö2...” şek-
linde kodlanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutu ise deney grubundan benzeşik yöntemle se-
çilen 16 gönüllü öğrenci ile yürütülmüştür. Benzer özelliklere sahip öğren-
cilerle yapılmasından dolayı bu yöntem seçilmiştir (Yıldırım & Şimşek,
2021).

Veri Toplama Araçları

Eleştirel Okumaya Yönelik Etkinliklerinin Oluşturulması

Etkinliklerin farklı metin türlerinden oluşturulmalarına dikkat edil-
miş, 8 haftalık uygulamaya yetecek kadar etkinlik planlanmıştır. Ayrıca me-
tinler hazırlanırken Türkçe dersi öğretim programından (Milli Eğitim,
2019) yararlanılmıştır. İki aşamadan oluşan etkinliklerin birinci aşamasında
metinler okunmuş, diğer aşamada Sokratik sorgulamaaya daya metinle ilgili
sorular öğrencilere yöneltilmiştir. Sorular hazırlanırken Sokratik sorgulama
araştırmalarından (Bozer & Kurnaz, 2016; Fisher, 2001; Paul & Elder, 2007;
Türkçapar & Sargın, 2012) ve eleştirel okuma kazanımlarından



yararlanılmıştır. Bu araştırmalarda Sokratik sorgulama sorularının nasıl yazılmaları gerektiğine yer verilmiştir.

Yazma Etkinliklerinin Konularını Belirleme Formu

Yazma konuları 7.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardan hareketle oluşturulmuş ve 10 adet yazma konusu belirlenmiştir. Bu konular 5 uzmana gönderilmiş, gelen dönütler doğrultusunda (Miles & Huberman, 1994) formülü $[Görüş\ birliği / (Görüş\ birliği + Görüş\ ayrılığı) \times 100]$ kullanılarak seçilen konuların uyum katsayıları tespit edilmiş ve bu uyum katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

Yarı-yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında 6 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form Türkçe Eğitimi alanında 3 öğretim üyesine iletilmiş ve gelen dönütler doğrultusunda bir soru değiştirilmiş ve ayrıca bir soru eklenmiştir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öğrencilerin oluşturdukları metinlerin değerlendirilmesinde (Bahşi, 2018) tarafından geliştirilen “Puanlama Anahtarı” kullanılmıştır. Metinlerin detaylı bir şekilde değerlendirilmesine fırsat vermesi nedeniyle bu puanlama anahtarı tercih edilmiştir.

İleri Okuma Farkındalık Ölçeği (İOFÖ)

Sokratik sorgulamaya dayalı eleştirel okuma etkinliklerinin öğrencilerin ileri okuma farkındalığına etkisini tespit etmek amacıyla Akbaba (2020) tarafından geliştirilen “İleri Okuma Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek “okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası” olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır. Ayrıca ölçekte 21 madde bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Nitel Verilerin Analizi

Araştırma öncesinde deney-kontrol gruplarının ileri okuma farkındalığı açısından eş değer olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Yine bu grupların test öncesi ve sonrası değişimlerini tespit etmek amacıyla bağımlı örneklem t testi yapılmıştır. Öğrencilerin oluşturdukları yazılı metinlerin puanlanmasında ise bu alanda çalışmalar yapan iki uzmandan destek alınmıştır. İki puanlayıcı arasındaki uyum katsayısını hesaplamak için de Cohen kappa analizi yapılmıştır. Ön testlerdeki puanlayıcı katsayısı .664 iken son testlerdeki puanlayıcı



katsayısı ise .883'tür. Ön test puanlarındaki uyum katsayısı “önemli” düzeyde bir uyumken son test puanlarındaki uyum “çok yüksek” düzeyde bir uyumdur.

Ayrıca grupların kendi içerisinde ön test - son test yazılı anlatım puanlarının karşılaştırılması için bağımlı örneklem t testi yapılmıştır. Kontrol ve deney gruplarının son test yazma puanlarının incelenmesi için parametrik olmayan testlerden biri olan Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar bu doğrultuda raporlaştırılmıştır.

Nitel Verilerin Analizi

Nitel veriler analiz edilirken içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen kodlar iki uzman tarafından tespit edilmiş buradan da kodlayıcılar arası uyum katsayısı için Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır. Bu formüle göre kodlayıcılar arası uyum .88 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, yapılan analizin güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın Birinci Sorusu ile İlgili Bulgular

“Deney ve kontrol grubunun İOF ön test puanları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının İleri Okuma Farkındalığı İçin Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Ön Test	Deney	30	70.16	14.21	57	-.168	.867*
	Kontrol	29	70.79	14.39			

* $p < .05$

Tablo 1 incelendiğinde işlem öncesi deney ve kontrol grubunun ortalamaların birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. T testi doğrultusunda bulunan anlamlılık değerine göre ($p=.867 > .05$) de her iki grubun işlem öncesinde denk oldukları tespit edilmiştir. Bu sonuçla birlikte araştırmanın birinci (H_1) hipotezi reddedilmiştir.

İkinci Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

“Deney grubunda yer alan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları karşılaştırıldığında aralarında bir fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.



Tablo 2. Deney Grubunun İleri Okuma Farkındalığı Bağımlı Örnek-lemeler T Testi Sonuçları

	Testler	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Genel	Ön test	30	70.16	14.21	29	-4.38	.000*
	Son test		77.83	13.96			

*p < .05

Tablo 2 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin elde ettikleri ön test-son test puanları arasında son test lehine farklılık bulunmaktadır. Yapılan bağımlı örnekler t testi sonucunda da ön test-son test puanları açısından anlamlı bir farklılık ($p=.000 < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle de Sokratik sorgulamaya dayalı yapılan eleştirel okuma etkinlikleri sonucunda deney grubunda bulunan öğrencilerin İOF’nda gelişim olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda da araştırmanın ikinci (H_1) hipotezi doğrulanmıştır.

Üçüncü Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

“Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin İOF ön ve son test puanları karşılaştırıldığında aralarında fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. Kontrol Grubunun İleri Okuma Farkındalığı Bağımlı Örnek-lemeler T Testi Sonuçları

	Testler	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Genel	Ön test	29	70.79	14.39	28	.825	.417*
	Son test		72.72	13.79			

*p < .05

Tablo 3’te yer alan bilgilere göre kontrol grubu öğrencilerinin elde ettikleri ön test-son test puanları karşılaştırıldığında betimsel olarak son testten yana farklılık bulunmaktadır. Bunun aksine yapılan bağımlı örnekler t testi sonucunda ön test-son test puanları arasında anlamsal bir farklılık ($p=.417 > .05$) bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Mevcut Türkçe dersi öğretim programına uygun yapılan dersler sonucunda öğrencilerin İOF’de bir değişiklik gözlenmemiştir. Bu sonuçla beraber araştırmanın üçüncü (H_1) hipotezi reddedilmiştir.



Dördüncü Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yazılı anlatım ön test puanları karşılaştırıldığında aralarında fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının Yazma Puanları Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Grup	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Ön Test	Deney	30	34.16	13.66	57	-1.227	.225*
	Kontrol	29	37.82	8.58			

* $p < .05$

Tablo 4’te yer alan bilgilerden hareketle betimsel anlamda ortalamaların yakın olduğu görülmekle beraber kontrol grubunun ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapılan t testinde elde edilen anlamlılık değerine göre ($p=.225 > .05$) her iki grubun işlem öncesinde yazma puanları noktasında denk oldukları görülmektedir. Bu sonuç neticesinde araştırmanın dördüncü (H_1) hipotezi reddedilmiştir.

Beşinci Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

“Deney grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5. Deney Grubunun Yazma Puanı Bağımlı Örneklem T Testi Sonuçları

	Testler	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Deney	Ön test	30	37.16	13.66	29	-5.038	.000*
	Son test		46.10	14.53			

* $p < .05$

Tablo 5’e bakıldığında deney grubu öğrencilerinin aldıkları ön ve son test puanları karşılaştırıldığında betimsel olarak son testten yana farklılık bulunmuştur. Bununla beraber bağımlı örnekler t testi neticesinde de ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($p=.000 < .05$) olduğu da gözlenmiştir. Buradan hareketle de Sokratik sorgulamaya göre yapılan eşleştiREL okuma etkinlikleri sonucunda deney grubu öğrencilerinin yazma



becerisinde gelişim gözlemlendiği tespit edilmiştir. Bu sonuçla beraber de araştırmanın beşinci (H₅) hipotezi doğrulanmıştır.

Altıncı Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

“Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin yazılı anlatım ön ve son test puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. Kontrol Grubunun Yazma Puanı Bağımlı Örneklem T-Testi Sonuçları

	Testler	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kontrol	Ön test	29	37.82	8.58	28	-4.683	.000*
	Son test		43.97	7.28			

* $p < .05$

Tablo 6’da yer alan bilgiler neticesinde kontrol grubu öğrencilerinin elde ettikleri ön ve son test puanları karşılaştırıldığında betimsel olarak son testten yana farklılık gözlenmiştir. Buradan hareketle yapılan bağımlı örnekler t testi neticesinde ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık ($p=.000 < .05$) olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu noktada mevcut eğitim süreci sonucunda kontrol grubu öğrencilerinin yazma becerilerinde gelişim görüldüğü tespit edilmiştir. Bu sonuçla beraber de araştırmanın altıncı (H₆) hipotezi doğrulanmıştır.

Yedinci Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

“Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin yazılı anlatım son test puanları karşılaştırıldığında bir farklılık var mıdır?” sorusu ile ilgili bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubunun Yazma Son Testine Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	30	33.68	1010.50	324.500	.093*
Kontrol	29	26.19	759.50		

* $p < .05$

Tablo 7’deki bilgilere göre deney grubunun son teste ait sıra ortalamasının kontrol grubunun sıra ortalamasından daha yüksek olduğu

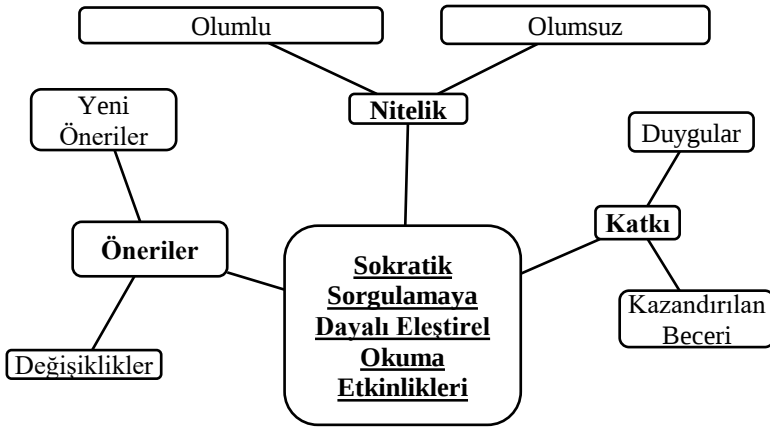


görülmektedir. Mann-Whitney U testine göre ise aradaki bu fark anlamlı değildir. Elde edilen bu değerlere göre Sokratik sorgulamaya dayalı eleştirel okuma etkinliklerinin yazma puanları üzerinde istatistiksel olarak ($p=.093 > .05$) bir etkisi olmasa da 7. sınıf öğrencilerinin yazma performansını olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir. Bu sonuç doğrultusunda araştırmanın yedinci (H₁) hipotezi reddedilmiştir.

Sekizinci Araştırma Sorusu ile İlgili Bulgular

Bu bölümde “Deney grubunda yer alan öğrencilerin Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma uygulamalarına yönelik düşünceleri nelerdir?” sorusuna yönelik bulgulara yer verilecektir. Öğrencilerle yapılan bu görüşmeler aşağıda tablo ve şekille gösterilmektedir:

Şekil 1. Sokratik Sorgulamaya Dayalı Eleştirel Okuma Etkinliklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri



Şekil 1’de gözlendiği üzere elde edilen kodlardan hareketle “Olumlu Nitelikler, Olumsuz Nitelikler, Duygular, Kazandırılan Beceri, Yeni Öneriler ve Değişiklik, olmak üzere 6 kategori, “Öneriler, Nitelik ve Katkı” olmak üzere 3 tema ortaya çıkmıştır. Kodların ilişkili kategori ve temalara dağılımları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.



Tablo 8. Deney Grubunun “Nitelik” Temasına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Yüzde (%)	Katılımcılar
Nitelik	Olumlu	Yararlı	% 18,75	Ö22, Ö25, Ö28
		Eğlenceli	% 31,25	Ö1, Ö8, Ö16, Ö21, Ö23,
		Teşvik edici	% 25	Ö12, Ö15, Ö16, Ö25
		Etkili	% 12,50	Ö8, Ö14
		Bilgi verici	% 12,50	Ö18, Ö25
		Destekleyici	% 6,25	Ö22
	Olumsuz	Etkisiz	% 6,25	Ö30

Tablo 8 incelendiğinde deney grubunda bulunan öğrencilerin Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma etkinliklerinin nitelikleri ile ilişkili olumlu olarak etkinliklerin bilgilendirici, teşvik edici, etkili, yararlı, eğlenceli ve destekleyici olduğunu belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerden biri ise etkinliklerle ilişkili olumsuz düşünce belirtmiştir. Etkinliklerin kazandırdığı niteliklere daha önce sahip olduğunu söylemiştir. Örnekler şu şekildedir:

“Her zaman işlediğimizde çok eğlenceli geçiyor. Herkesin öyle düşündüğünü de düşünüyorum.” (Ö8).

“Severek katıldım etkinliklere hocam, gayet etkiliydi.” (Ö14).

“Bize bilgi verici şeyler de vardı yaptıklarımızda.” (Ö25).

“Normal bu Türkçe kitaplarındaki etkinliklere de yardımcı oldu.” (Ö22).

Tablo 9. Deney Grubunun “Katkı” Temasına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Yüzde (%)	Katılımcılar
Katkı	Kazandıran Beceri	Okuma alışkanlığı	% 37,5	Ö14, Ö16, Ö18, Ö19, Ö25, Ö30
		Farklı bakış açıları	% 37,5	Ö8, Ö22, Ö28, Ö15, Ö16, Ö21
		Sorgulama	% 18,75	Ö15, Ö19, Ö25
		İfade becerisi	% 18,75	Ö11, Ö30, Ö20



	Ön yargıdan kurtulma	% 12,50	Ö11, Ö16
	Empati	% 12,50	Ö23, Ö14
	Okuma hızı	% 12,50	Ö12, Ö16
	Okuduğunu anlama	% 12,50	Ö19, Ö22
	Analitik düşünme	% 12,50	Ö1, Ö11
	Eleştirel okuma	% 12,50	Ö1, Ö22
	Hatırlama	% 12,50	Ö8, Ö16
	Sosyalleşme	% 12,50	Ö19, Ö15
	Dışa dönük olma	% 6,25	Ö20
Duygular	Özgüven	% 18,75	Ö11, Ö20, Ö23
	Mutluluk	% 12,50	Ö20, Ö14

Tabloya 9'da görüldüğü üzere Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma etkinliklerinin öğrenciye katkıları iki kategori ve on beş kodla bir araya getirilmiştir. Kazandırılan becerilerle ilgili kategoride on üç kod belirlenmiştir. Bu kodlar, etkinliklerin öğrencilere, ifade becerisi, empati, farklı bakış açıları, sorgulama, okuma alışkanlığı, ön yargıdan kurtulma, dışa dönük olma, okuduğunu anlama, analitik düşünme, eleştirel okuma, hatırlama, sosyalleşme ve hızlı okuma becerisi kazandırdığı görülmüştür. Duygular kategorisinde iki kod tespit edilmiştir. Bu kodlarda etkinliklerin öğrencilere özgüven kazandırdığı ve öğrencileri mutlu ettiği tespit edilmiştir. Örnekler şu şekildedir:

“Kitap okumama farklı bir bakış açısı kattı mesela.” (Ö16).

“Bence iyi bir etkinlikti. Benim bir metin okurkenki bakış açımı daha da değiştirdi. Daha farklı bakış açılarıyla bakabiliyorum.” (Ö28).

“Düşüncelerimizi daha iyi ve daha rahat açıklaadık.” (Ö11).

“Öğretmenim olumlu düşünüyorum zaten az önce söylediğim gibi kitap okuma hızım biraz arttı.” (Ö16).



Tablo 10. Deney Grubunun “Öneriler” Temasına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tema	Kategori	Kodlar	Yüzde (%)	Katılımcılar
Öneriler	Değişiklik	Sınıf mevcudu azaltılması	% 56,25	Ö1, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14, Ö22, Ö23, Ö25, Ö30
		Etkinlik sürecinin uzatılması	% 81,25	Ö1, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö18, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö25, Ö28
	Yeni öneriler	Hazırlık sürecine katılım	% 12,50	Ö8, Ö25
		Ödüllendirme	% 6,25	Ö8

Tablo 10 incelendiğinde görüşler mevcut durumlarla ilişkili değişiklikler ve öğrenciler tarafından belirtilen yeni öneriler olmak üzere iki kategori ve dört kod altında toplanmıştır. Değişiklik başlığı altındaki öneriler, etkinlik ortamındaki sınıf mevcudunun azaltılması ve uygulama sürecinin uzatılması ile ilişkilidir. Bu kategoride çok fazla görüş bildirilmiş, yeni öneriler başlığı altında ise etkinliklerin tasarlanmasında öğrencilerin rol alması gerektiği ve etkinlik sonrası öğrencinin ödüllendirilmesi gerektiği ile ilgili önerilerdir. Örnekler şu şekildedir:

“Sınıf ikiye bölüp farklı kişilere soru sorup daha fazla katılım yapabildik bence.” (Ö11).

“Bir dönem ya da iki dönem hatta ortaokul süresince komple olabilirdi.” (Ö20).

“Belki hocam dersten sonra küçük bir ödüllendirme de yapabildik.” (Ö8).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktivitelerinin İOF ve yazılı anlatım becerisine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın öncesinde deney ile kontrol gruplarının İOF noktasında aynı seviyede olup olmadıklarını belirlemek için grupların “İleri Okuma Farkındalığı Ölçeği” sonucunda elde ettikleri ön test puanları kıyaslanmıştır.



Yapılan karşılaştırmalar sonucunda veriler her iki grubun da İOF konusunda denk olduğunu göstermiştir.

Deney grubundaki öğrencilerin İOF ön ve son testleri arasında istatistiksel olarak fark tespit edilmiştir. Bu da Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktiviteleri çerçevesinde belli bir eğitim sürecinden geçen deney grubunun temel boyutta İOF'ye olumlu bir etki yaptığını göstermektedir. Buradan hareketle Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktivitelerinin 7. sınıf öğrencilerinde İOF üzerinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Chorzempa & Lapidus (2009) da yaptıkları çalışmada Sokratik yöntemle okuma ve yazma becerilerinde başarı elde ettiklerini çalışmalarında tespit etmişlerdir. Elde edilen sonuç da yapılan bu çalışma ile aynı yöndedir. Korkmazer (2016)'ın çalışmasında da benzer şekilde Sokratik yöntem ile öğrenci başarısının arttığı ortaya konmuştur. Çalışma grubu bakımından farklılık olmasına karşılık Keyif (2021)'in yaptığı araştırma sonucunda da benzer sonuçlar ortaya konmuştur. Ayrıca Keyif (2021) çalışmasında eleştirel üst bilişsel stratejilerle eleştirel okuma arasında doğrudan bir ilişki tespit edemeyerek yapılan çalışmayla farklı doğrultuda bir sonuca da ulaşmıştır. Akbaba (2020) ise yaptığı çalışmada deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında İOF düzeylerinde betimsel olarak farklılık bulmuş ancak elde edilen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varmıştır.

Çalışmada kontrol grubunda İOF'de ölçeğin tüm boyutlarında ön ve son test puanları bakımından betimsel olarak farklılık elde edilmişse de istatistiksel olarak farklılık söz konusu değildir. Bir diğer deyişle kontrol grubu öğrencilerinin İOF'sinde bir farklılaşma saptanmamıştır.

Çalışmada yazma becerisi ile ilgili olarak ise ön testte öğrencilerin kompozisyonları puanlanmış ve bu puanlarla testler yapılmıştır. Yapılan bu testler ile araştırma öncesinde kontrol ve deney gruplarının aynı seviyede oldukları belirlenmiştir.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin ön ve son testteki yazılı anlatım puan ortalamaları istatistiksel olarak farklılaşmıştır. Bu sonuç ise Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktivitelerinin yazma becerisi üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Buna göre yazma becerisi ile Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktiviteleri arasında olumlu bir ilişki bulunduğu söylenebilir. Bu da yazma becerisi üzerinde, anlama ve düşünmeye



dayalı etkinliklerin olumlu bir etki yaptığı sonucunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Sokratik sorgulama etkinliklerinin düşünme ve düşündürmeye yönelik olmasından kaynaklı olarak üretici bir beceri ile ilişkili olduğunu da ortaya koyabilir.

Çalışma esnasında yapılan alan yazın araştırması sonucunda Sokratik sorgulamaya yönelik eleştirel okuma aktiviteleri ile yazma becerisi ilişkisi üzerine yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla beraber yapılan araştırma sonucunda alan yazında okuma ve yazma becerilerinin birbirleriyle olan ilişkileri ve etkileri bakımından çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan olan Baş & Şahin (2012), yaptıkları araştırmada okuma tutumunun yazma eğilimini %66 yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Uğur (2018) ise 7. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada okuma ile yazma becerileri arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Bu tespit orta düzey olarak belirlenmiştir. Yurt içinde yapılan birçok benzer çalışmada bu sonuca benzer sonuçların olduğu araştırmalar (Karabay, 2012; Koçak, 2020) tespit edilmiştir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin ön ve son test puanları yazma becerisi açısından incelendiğinden istatistiksel olarak farklılaştığı görülmüştür. Bu da standart eğitim süreci içerisinde eğitimine devam eden öğrencilerin derslerinde gerçekleştirdikleri etkinliklerin de yazma becerisi üzerinde etkisi olduğu göstermektedir. Aynı zamanda gerçekleştirilen bu etkinliklerin öğrencilerin yazma becerisi konusunda olumlu bir etkiye sahip olduğu ve öğrencileri bu konuda desteklediği sonucuna da varılabilir.

Gerçekleştirilen testlerle deney grubu ve kontrol grubunun yazma başarısı son testlerle de karşılaştırılmıştır. Buna göre deney grubunun yazma becerisi konusunda betimsel olarak daha başarılı olduğu belirlenmiştir. Ancak gruplar arasında istatistiksel açıdan bir farklılaşma görülmemiştir. Çalışma hem kontrol hem de deney grubunun yazma başarısının arttığını göstermiştir.

Çalışmanın nitel verileri kapsamında ise deney grubundaki on altı öğrenci ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler gönüllülük esasına göre gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktiviteleri ile ilgili olarak öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu görüşmeler daha sonrasında analiz edilmiş ve kod, kategori ile temalarına göre ayrılmıştır. Bunun sonucunda 26 kod saptanmıştır. Bu kodlar 6 kategoriye ayrılmıştır.



ve kategorilerden de 3 temaya indirgenmiştir. Elde edilen veriler betimlenmiştir. Buna göre: ilk tema olarak “Nitelik” belirlenmiştir. Bu temada ise toplam 7 alt kod belirlenmiştir. Bu kodların 6’sı olumlu, 1’i olumsuz kategoride yer almıştır. Bu temaya göre öğrenciler, Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma aktivitelerini olumlu olarak yararlı, destekleyici, teşvik edici, eğlenceli, bilgi verici ve etkili olarak nitelendirmişlerdir. Olumsuz kategoride ise etkinliklerin nitelik olarak etkisi olmadığı ve etkinliklerin fazladan bir etkiye sahip olmadığı gibi görüşler yer almıştır. Bu görüşlerden hareketle genel olarak etkinliklerin nitelik bakımından iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zeybek (2019)’ın araştırmasında öğrenciler, Sokratik sorgulama etkinliklerini farklı ve ilgi çekici bulduklarını ifade etmiştir. Bu da yapılan çalışma ile benzer doğrultudadır. Bununla beraber Bahtiyar & Can (2021)’in çalışmasında da öğrenciler Sokratik sorgulama etkinliklerini eğlenceli ve farklı bulduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden hareketle belirlenen temalardan diğeri “Katkı” temasıdır. Bu tema altında Sokratik sorgulamaya dayalı eleştirel okuma etkinliklerinin öğrencilere olan katkıları toplanmıştır. Bu katkılar kazandırılan beceri ve hissettirilen duygular olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Bu tema altında toplamda 15 kod belirlenmiştir. Bu kodlardan 13 tanesi öğrencilere kazandırılan beceriler 2 tanesi ise öğrencilere hissettirilen duygular kategorisindedir. Bu tema bağlamında öğrenciler etkinlikler aracılığıyla okuma alışkanlığı, farklı bakış açıları, sorgulama becerisi, ifade özgürlüğü, ön yargıdan kurtulma becerisi, empati, okuma hızı, okuduğunu anlama becerisi, analitik düşünme, eleştirel okuma, hatırlama, sosyalleşme ve dışa dönük olma becerisi kazandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden hareketle oluşturulan son tema “Öneriler”dir. Buradaki kodlardan hareketle bu tema değişiklik ve yeni öneriler olarak iki kategoride incelenmiştir. Değişiklik kategorisinde öğrenciler, sınıf mevcudunun azaltılması ve gerçekleştirilen etkinliklerin daha uzun olması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Bir diğer kategori olan yeni öneriler kısmına ise öğrenciler, etkinliğin hazırlık sürecine de dâhil olma ve etkinliklerin sonunda ödüllendirme yapılabileceği gibi önerilerde bulunmuşlardır. Bu önerilerden hareketle Sokratik sorgulamaya yönelik gerçekleştirilecek olan etkinliklerde mevcudiyetin 30 kişiden az olduğu sınıflarda



yapılmasının daha iyi olacağı ve aynı zamanda etkinlik süresinin 8 haftadan daha uzun sürebileceği gibi önerilerde bulunmak mümkündür.

Bu sonuçlardan hareketle şu öneriler sunulabilir:

Bu araştırma farklı bir sınıf seviyesinde tekrarlanabilir ve o sınıf seviyesindeki sonuçlarla karşılaştırma yapılabilir. Bununla beraber öğrencilerin düşüncelerinden hareketle uygulama bir eğitim öğretim dönemi boyunca yapıp sonuçlar karşılaştırılabilir. Aynı araştırma cinsiyet bağlamında değerlendirilerek yeniden yapıp bu konudaki veriler ortaya konabilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin fikirleri doğrultusunda bu uygulamalar müstakil bir alan olarak Millî Eğitim Bakanlığının Türkçe dersi müfredatına eklenebilir. Son olarak eleştiren, düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirmek her millî eğitim sisteminin temel amacıdır. Bu nedenle yeni hazırlanacak ders kitaplarındaki metin altı sorularının eleştirel okuma becerisine daha da önem vermesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Abidah, U. F. U. (2022). *Reasoning socratic questioning method to enhance university students'critical reading in critical reading course*.
- Akbaba, R. S. (2020). *Yaratıcı yazma çalışmalarının öyküleyici metin yazma becerisine ve ileri okuma farkındalığına etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktaş, M. (2022). *Sosyobilimsel konuların Sokratik sorgulama yoluyla öğretilmesinin BİLSEM öğrencilerinin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alkan, V., Selçuk Şimşek, S. Ş., & Armağan Erbil, B. (2019). Karma Yöntem Deseni: Öyküleyici Alanyazın İncelemesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 1-24. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.5m>
- Altunsöz, D. (2016). *Türkçe dersi 4. sınıf öğretim programının öğrencilerin eleştirel okuma becerilerini geliştirme açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.



- Aşlıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Aydın, M. Z. (2001). Aktif öğretim yöntemlerinden buldurma (sokrates) yöntemi. *CÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 55-80.
- Bahşi, N. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin yazma düzeyleri ve yazılarında karşılaşılan sorunlar (Malatya ili örneği)*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bahtiyar, A., & Can, B. (2021). The Views of Science and Art Center (SAC) Students Regarding Socratic Inquiry Seminars. *Journal of Qualitative Research in Education*, 21(28). <https://doi.org/10.14689/enad.28.1>
- Baş, G., & Şahin, C. (2012). İlköğretim öğrencilerinin okuma tutumları, yazma eğilimleri ile Türkçe dersindeki akademik başarıları arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 7(3), 555-572.
- Başoğlu, N., & Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitime uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 983-998.
- Bayraktar, S. (2015). Yeni hitit ı yabancılar için Türkçe ders kitabının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 2, 7-23.
- Boulter, M. L. (2010). *The influence of Socratic questioning in online discussions on the critical thinking skills of undergraduate students: An exploratory study based on a business course at a proprietary university* [Unpublished doctoral dissertation]. The Graduate School of Education and Human Development.
- Bozer, E. N., & Kurnaz, A. (2016). Uyuyan zihinleri uyandırma: Sokratik sorgulama. İçinde E. Yılmaz, M. Çalışkan, & S. A. Sulak (Ed.), *Eğitim bilimlerinden yansımalar*. Çizgi Yayınevi.
- Bulut, M., & Orhan, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- Bülbül Hüner, S. (2018). *Sokratik sorgulama temelli etkinliklerin hayat bilgisi dersinde başarı ve kalıcılığa etkisinin incelenmesi: bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.



- Chorzempa, B. F., & Lapidus, L. (2009). Using socratic discussions in inclusive classrooms. *Teaching Exapntional Children*, 41(3), 54-59.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education Inc.
- Doğanay, A., & Ünal, F. (2006). Eleştirel düşünmenin öğretimi. İçinde A. Şimşek (Ed.), *İçerik türlerine dayalı öğretim*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Emir, S., Hüner, S. B., & Uzelli, O. (2012). Sokratik sorgulama yönteminin akademik başarı, eleştirel düşünme ve üstbilişsel farkındalık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi . 2. *Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*.
- Fisher, R. (2001). Philosophy in Primary Schools: Fostering Thinking Skills and Literacy. *Reading*, 35(2), 67-73. <https://doi.org/10.1111/1467-9345.00164>
- Gay, L., Mills, G. L., & Airasian, P. W. (2016). *Educational research: competencies for analysis and applications*. Pearson Education.
- Hirschfelder, A., Molin, P. F., Wakim, Y., & Dorris, M. A. (1999). *American Indian stereotypes in the world of children: A reader and bibliography*. Scarecrow Press.
- Ives, L., Mitchell, T. J., & Hübl, H. (2020). Promoting critical reading with double-entry notes: A pilot study. *A Journal of Scholarly Teaching*, 15, 13-32.
- Jensen, R. D. , Jr. (2015). *The effectiveness of the socratic method in developing critical thinking skills in english language learners* [Unpublished Master's Thesis]. Graduate Teacher Education.
- Kanat, K. (2020). *Sokratik yöneme göre hazırlanan eleştirel düşünme eğitim programının çocukların eleştirel düşünme becerilerine ve ahlaki yargı düzeylerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karabay, A. (2012). *Eleştirel okuma-yazma eğitiminin Türkçe öğretmeni adaylarının akademik başarılarına ve eleştirel okuma-yazma düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.



- Karasakaloğlu, N., & Bulut, B. (2012). Kurmaca metinlerin eleştirel okuma becerisini geliştirme aracı olarak kullanılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 95-106.
- Keyif, Z. (2021). *Üst-bilişsel stratejiler ve eleştirel okuma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Koçak, E. (2020). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin yazma alışkanlıkları ile eleştirel okuma özyeterlilik algıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmazer, A. (2016). *Sokrates yöntemi kullanılarak maddenin hâl değiştirmesi konusunun öğretilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lewis, H., Macgregor, D., & Jones, H. M. (2006). Critical Reading. *The Reading Teacher*, 43(1), 42-48.
- Marschall, S., & Davis, C. (2012). A conceptual framework for teaching critical reading to adult college students. *Adult Learning*, 23(2), 63-68.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage.
- Milli Eğitim, B. (2019). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. MEB yayınları.
- Nair, R., Arshad, R., Abd Aziz, A. Z., & Muda, R. (2021). A critical reading of impression management in times of financial crisis and implications for business writing. *Journal of Education for Business*, 96(4), 230-236. <https://doi.org/10.1080/08832323.2020.1806017>
- Nuhoglu, M. M., Özsoy, T., & Aydın, A. (2008). *Türkçe öğretiminde materyal tasarımı* (1. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, E. (2018). *Eleştirel okuma* (12. Baskı). Bilgi Yayınevi.
- Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özonat, Z. (2018). *Çoklu ortama dayalı eleştirel okuma eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, C., Keskin, S. C., & Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller* (6. Baskı). Pegem Yayınevi.



- Palmer, M. L. (2010). *The Relationship between Reading Fluency, Writing Fluency, and Reading Comprehension in Suburban Third-Grade Students* [Doctoral Dissertation]. San Diego State University.
- Paul, R., & Elder, L. (2007). Critical thinking: The art of socratic questioning. . *Journal of Developmental Education*, 31(1).
- Paul, R., & Elder, L. (2008). *The miniature guide to critical thinking concepts and tools*. . Foundation for Critical Thinking Press.
- Pirozzi, R. (2003). *Critical reading, critical thinking*. (2. bs). Addison-Wesley Educational Publishers Inc.
- Saleky, A. P. (2018). The Influence of Socratic Questioning Technique and Students Critical Thinking toward Their Speaking Competence at SMA Negeri 11 Ambon. *Ethical Lingua: Journal of Language Teaching and Literature*, 5(2), 171-184.
- Shaw, R. (2007). *Philosophy in the classroom: Improving your pupils' thinking skills and motivating them to learn*. (1. bs). routledge.
- Shor, I. (1999). What is critical literacy? . *Journal for Pedagogy, Pluralism & Practice*, 4(1), 1-27.
- Sönmez, V. (2020). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (19. bs). Anı Yayıncılık.
- Şen, Ü. (2009). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 1(2), 69-89.
- Teo, P. (2014). Making the familiar strange and the strange familiar: a project for teaching critical reading and writing. *Language and Education*, 28(6), 539-551. <https://doi.org/10.1080/09500782.2014.921191>
- Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Bir teknik Sokratik sorgulama-yönlendirilmiş keşif. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1, 15-20.
- Uğur, F. (2018). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve yazma başarıları arasındaki ilişki. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(1), 1-12.
- Ünal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okuduğunu anlama ve okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.



- Van, L. H., Li, C. S., & Wan, R. (2022). Critical reading in higher education: A systematic review. *Thinking Skills and Creativity*, 44, 101028. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101028>
- Wilson, K. (2016). Critical reading, critical thinking: Delicate scaffolding in English for Academic Purposes (EAP). *Thinking Skills and Creativity*, 22, 256-265. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2016.10.002>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. bs). Seçkin Yayıncılık.
- Zeybek, G. (2019). Sokratik sorgulama yöntemi ile “Ohm kanunu” konusunun öğretimi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 53-63.

Öz: Çalışmanın amacı, Sokratik sorgulama temelli eleştirel okuma etkinliklerinin 7.sınıf öğrencilerinin ileri okuma farkındalıklarına etkisini görmek ve bu sürecin yazma becerisine olan etkisini tespit etmektir. Çalışmada karma desen olarak açılımlayıcı karma desen tercih edilmiştir. Deney grubunda 30, kontrol grubunda ise 29 öğrenci yer almaktadır. Deney grubunda yer alan öğrencilerle Sokratik sorgulamaya dayalı eleştirel okuma etkinlikleri bağlamında 8 haftalık uygulama gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu uygulama sonunda deney ve kontrol grubu ile ön test yapılmıştır. Son test aşamasında, ön testteki işlemler tekrarlanmış ve öğrencilerden nicel veriler toplanmıştır. Veriler sonucunda deney grubunda, Sokratik sorgulamaya dayalı eleştirel okuma etkinliklerinin öğrencilerin ileri okuma farkındalıklarını betimsel ve istatistiksel olarak etkilediği sonucuna varılmıştır. Kontrol grubunda ise betimsel olarak fark elde edilmiş ancak bu farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Her iki grupta da yazma becerisi ile ilgili yapılan testler sonucunda betimsel ve istatistiksel olarak farklılık olduğu, bununla beraber yazma puanının yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sokratik sorgulama, eleştirel okuma, ileri okuma farkındalığı, yazma.

